

Азія: економіко-географічне положення, склад регіону, політична карта

Регіон Азія (за геосхемою ООН) є другим за площею (після Америки) та першим за кількістю населення регіоном світу.

Особливості географічного розташування країн Азії

Азія розташована на перетині важливих міжнародних транспортних шляхів, має вихід до трьох океанів: Тихого, Індійського та Атлантичного (40 морських портів-велетнів). Є 13 континентальних країн, що віддалені від торговельних шляхів і ринків збуту продукції.

Політична карта Азії

У регіоні **47** держав.

На відміну від Європи в Азії багато великих **за площею** країн (Китай, Індія), водночас є карликові держави (Сінгапур, Бахрейн).

За **формою правління** понад $\frac{2}{3}$ держав Азії є республіками, традиційно багато президентських республік, в яких президент ще й очолює уряд (Казахстан, Узбекистан, Туреччина, Іран та ін.). Парламентськими республіками, де уряд очолює прем'єр-міністр, є Ізраїль, Індія, Сінгапур, ін. До окремої підгрупи належать Китай, В'єтнам, Лаос та КНДР, в яких єдина політична партія має законодавчу владу.

В Азії є 13 монархій, з них абсолютні – Саудівська Аравія, Катар, Оман, Бруней, решта – конституційні (Японія, Малайзія, Йорданія та ін.).

За **територіальним устроєм** $\frac{4}{5}$ держав Азії є унітарними, федеративні – Індія, Пакистан, Непал, Ірак і дві монархії – Малайзія та Об'єднані Арабські Емірати).

За **рівнем економічного розвитку** в Азії є всі типи держав: високорозвинені країни, країни, що розвиваються, країни з перехідною економікою та країни з плановою економікою.

До **високорозвинених** належать Японія, Ізраїль та Кіпр. **Країн із перехідною економікою** – 9 (Казахстан, Узбекистан, Грузія, Вірменія, Монголія тощо).

Решта держав (32) є **країнами, що розвиваються**, проте їхнє місце та роль у світовому господарстві мають істотні відмінності:

- **нові індустріальні країни**, передусім «азійські тигри» – Південна Корея, Сінгапур, а також Малайзія, Індонезія, Туреччина та ін.;

- **нафтодобувні країн**, що досягли значних успіхів в економічному розвитку (до групи із високими прибутками належать країни-експортери нафти (Саудівська Аравія, ОАЕ, Кувейт, Бруней та ін.), ВВП яких коливається від \$5 000 до \$60 000 на рік на людину, ІЛР високий або середній;

- **країни з порівняно зрілою структурою господарства** і великим потенціалом – Індія, Пакистан, Іран, Йорданія, Шрі-Ланка тощо;

- **найменш розвинені країни** (за статистикою ООН) – Непал, Бутан, Афганістан, Бангладеш, Ємен, М'янма, Камбоджа, Лаос, Мальдіви, Східний Тимор – з ВВП на одного жителя від \$500 до \$1500, часткою вторинного сектора лише 10 %, низьким або середнім ІЛР.

Особливий тип становлять **країни з плановою економікою**, державною власністю. За характером перетворень є країни з елементами ринкової економіки (спеціальні економічні зони з особливим економічним порядком) – Китай, В'єтнам; та країна з централізовано керованою економікою (КНДР).

Поділ на субрегіони (див. карту) зумовлено розмаїттям етносів, культур та цивілізацій. В Азії розрізняють низку субрегіонів: Західна, Центральна, Південна, Східна й Південно-Східна Азія.

Західна Азія охоплює країни Середнього Сходу та Кавказу, де суспільний розвиток упродовж десятиліть визначали три основні чинники: нафта, провідна роль держави в економіці та етнічні й релігійні конфлікти (зокрема, арабо-ізраїльське протистояння, проблема курдів, події «Арабської весни», терористична «Ісламська держава», протистояння Азербайджану та Вірменії та ін.). Про країни Середнього Сходу кажуть, що там завжди «...пахне порохом і нафтою...».

Центральна Азія – це Казахстан, Киргизстан, Узбекистан, Таджикистан і Туркменістан, які стали незалежними державами тільки після розпаду Радянського Союзу.

Південна Азія охоплює країни на південь від Гімалаїв та сусідніх островах в Індійському океані. У регіоні понад 500 етносів, представники яких спілкуються різними мовами, тому дуже важливим для країн є впровадження державної мови. Після Другої світової війни Британія вимушена була надати незалежність своїм колоніям, а територіальне розмежування держав породило прикордонні суперечки. Деякі з них, як-от проблему Кашміру, переділеного між Індією, Пакистаном і Китаєм, не вирішено й досі.

Південно-Східна Азія охоплює півострівну країну Євразії, обмежену кордонами Китаю й Індії, та численні острови Зондського архіпелагу. Стратегічне розташування на перетині міжцивілізаційних комунікацій перетворило цей регіон на арену численних суперечок за сфери впливу різних держав. Гарячими точками є, зокрема, охоплені партизанською війною території Філіппін, «золотий трикутник» – на стику Китаю, Лаосу та М'янми, що його контролює наркомафія.

Країни **Східної Азії** – ядро Азійсько-Тихоокеанського регіону, де на роль регіональних лідерів претендують Китай і Японія. У регіоні є декілька осередків геополітичних протистоянь. Найдраматичніша ситуація на Корейському півострові – між КНДР з її нарощуванням ядерного потенціалу та Республікою Корея. Китай має територіальні суперечки з В'єтнамом та іншими державами уздовж свого кордону. Залишається нерозв'язаною між Японією та Росією проблема спірної частини Курильських островів.

Унаслідок територіальних конфліктів на політичній карті Азії виникла низка **самопроголошених невизнаних держав (квазідержав)**: Тайвань, який офіційно є частиною Китаю (визнали 24 країни світу); Турецька Республіка Північного Кіпру (ТРПК), яка існує за підтримки турецьких військ; Республіка Абхазія та Південна Осетія, визнані 5-ма державами; Нагірно-Карабаська Республіка (ніким не визнана).